

ször jelenik meg olyan személyiségként, aki nem a Harmadik Birodalom szervilis kiszolgálója volt. Spannenberger ábrázolása szerint még a körülmények áldozataként is a hazai németiség relatív függetlenségét akarta megőrizni az elképesztő nyomás alatt. Hogy ez mennyire sikerült, még az utókor feladata továbbkutatni és eldönteni. Hozzá hasonlóan a többi magyarországi német, aki Volksbund-tag is volt, ragaszkodott ahhoz a földhöz, ahol született. Az állítólagos náci szervezet egyébként a háború alatti vég nélküli belpolitikai küzdelemben nem a szélsőjobb oldali ellenzék, hanem a választott kormányok hűséges támasza volt. Az is előfordult, hogy a nyilas jelölttel szemben csak a Volksbundszavazatokkal sikerült 1939-ben kormánypárti képviselőt választani, viszont a kormányon lévő Magyar Élet Pártja aktivistái mindent elkövettek azért, hogy a kormánypárt színeiben induló volksbundos jelölttel szemben az ellenzéki nyilas jelölt nyerjen.

A könyv témájába nem tartoznak bele az 1945 utáni események, pedig az ezt követő időszakban sújtotta a kiteljesedő kommunista diktatúra kollektív büntetéssel az egész magyarországi német népcsoportot. Sokukat kitelepítették az országból, ezzel el is veszítettük a rendkívül szorgalmas, főként mezőgazdasággal foglalkozó etnikum nagy részét. Szinte nem volt település, ahonnan

ne indultak volna a székelyletes döntés következményeként marhavagon-szerelvények emberszállítmányokkal. Akiket sorsuk nem vetett messzire ősök által választott új hazájuktól, azok elvesztették vagyonukat és színes kultúrájukat, minden nap, mindenhol megaláztatásnak voltak kitéve. Ha az országot járjuk, egyre több településen látunk emléktáblákat, megrázó szobrokat, melyek a kisebbség tragédiájára emlékeztetnek. Az említett tények miatt lehetetlen a Volksbundot egyszerű politikai és kulturális egyesületként vizsgálni, ugyanis sok százezer ember egyéni tragédiája húzódik meg mögötte. Erre emlékeztetni és emlékezni mindannyiunk kötelessége.

TULOK PÉTER

(Lucidus Kiadó, Budapest, 2005, 430 oldal, 4800 Ft)

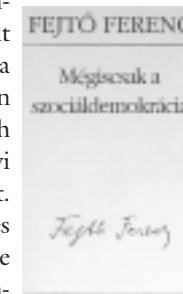
FEJTŐ FERENC:

Mégiscsak a szociáldemokrácia

Fejtő Ferenc könyvének címe sejteti, hogy olyan műről van szó, amely elválaszthatatlan szerzőjének személyiségétől, életútjától, politikai értékvalasztásától. Fejtő azt szeretné, ha végigjárnánk azt az utat, amelyet a radikális baloldaltól önkritikus szociáldemokratává válása során ő is

végigjárt. Ez a cél művének „módszertanára” is rányomta bélyegét. Politikatörténeti műről van szó, mégis háttérbe szorulnak a hagyományos történeti források, például a statisztikai elemzések. Fejtő inkább embereket beszéltet, akiknek ad a szavára, akik élethelyzetüknek és élelátásuknak köszönhetően a „haltott” statisztikai adatok mögé látnak.

A megszólaltatottak nem feltétlenül politikusok vagy neves közgazdászok. A könyv egyik legjellegzetesebb és leghatásosabb elemzésében például egy brit háziorvost szólaltat meg a szerző, aki pár mondatban felvázolja a National Health Service, a brit egészségügyi hálózat legfőbb problémáit. Az orvos szerint a kezelés és a gyógyszerek ingyenessége enyhítette az emberek szen-

vedéseit, az egészségügyi szolgáltatás azonban forráshiányossá vált. A brit kórházakat nem lehet felújítani, az orvosok rosszul fizetettek, gyakran kivándorolnak, a várólisták a végtelenségig nőnek stb. Az ehhez hasonló példák előadásának személyessége révén tárulnak föl előttünk a *Welfare State* belső ellentmondásai. A jóléti állam saját mítoszai miatt – ez esetben például a „tökéletes egészség” elérhetősége, vagy az orvosi ellátáshoz való hozzájutás egyenlővé válása – gazdasági-társadalmi válsághelyzet alakul ki. Nemcsak gazdasági csődről van szó, maga a *Welfare* véti

el célját: az egészségügyben például soha nem látott protekciórendszer alakul ki, miközben (és ez a jóléti állam legsúlyosabb problémája Fejtő szerint) az emberek hozzászoknak az ingyenességhez.

Fejtő politikai álláspontját nem racionális érvekkel támasztja alá. Politikai állásfoglalása értékítéleten nyugszik, a társadalmi igazságtalanságok megszüntetésének vágyán. A könyv arról szól, mik akadályozzák vágyainak megvalósulását, ezért tárja fel a szociáldemokráciában rejlő ellentmondásokat.

A tapasztalat azt mutatja, hogy az egyenlősítő intézkedések olykor egyenlőtlenséget szülnek, növelik a feszültséget az egyes társadalmi rétegek között. A szociáldemokratáknak azt sem sikerült megoldaniuk, hogy az okta-

tási rendszer elveszítse egyenlőtlenség-újraelosztó voltát. A munkavállalók és munkaadók érdekegyeztetésének a politikai döntési folyamatba való bevonása – amely szociáldemokrata szellemiségű vívmány – sem hozta meg a várt eredményeket, az ellentétek forrását nem lehetett megszüntetni, sőt a szakszervezetek gyakran igencsak megkérlik „beleegyezésük árát”. A jóléti állam, amely leginkább a szociáldemokrata tábor által üdvözölt intézmény, a hetvenes évekre válságba került: elérkezett a „jogosultság forradalma” (az állam kötelességének tartjuk, hogy gondoskodását minden-

re és mindenkire kiterjessze), a finanszírozásához szükséges kiadások pedig egyre inkább az alacsony és a közepes jövedelmeket „tépázzák meg”. A jóléti kiadások csökkentik a vállalatok versenyképességét, fékezik a beruházásokat.

A *Mégiscsak a szociáldemokrácia* huszonhat évvel ezelőtt íródott, alapjául a brit és a svéd szociáldemokraták hetvenes évek végi választási vereségének negatív élménye szolgált. A szociáldemokrácia megújulási lehetőségei iránt érdeklődő olvasó joggal várná el a kiadótól, hogy jól látható helyen feltüntesse: a könyv hetvenes évek végi válságról szól és nem a mostaniról. A mű legtöbb meglátása azonban még ma is aktuális. Meghökkenítő, hogy a Fejtő által javasolt megoldási lehetőségek kb. húsz év múlva, az angolszász harmadik utas politika terjedése révén jöttek igazán divatba. Fejtő Ferenc már 1980-ban egy olyan jóléti államról gondolkodott, amelyben az állami szolgáltatás és a kifizetés szorosabban összekapcsolódik (ha úgy tetszik: gondoskodó helyett „szolgáltató államról”). Olyan államról, amelyben az egyenlőség eszméje nem kapcsolódik dogmatikusan az újraelosztás mítoszához, inkább a szolgáltatásokhoz, a fogyasztáshoz való hozzáférés demokratizálását jelenti.

SZÜCS LÁSZLÓ GERGELY

(Fordította Lángi Júlia, Kossuth Kiadó, Budapest, 2006, 244 oldal, 1990 Ft)

ALAIN DE BOTTON:

A filozófia vigasza

„Ismerd meg önmagad!” – mondja a delphoi jósa széltében-hosszában idézett felirata. Kevésbé ismert, hogy a legtöbb görög filozófus számára ennél is fontosabb volt a „törődj önmagaddal!” parancsa, amely mintegy kiegészíteni, kiteljesíteni hivatott a fenti, puszta (ön)megismerésre, kontemplációra indító jelmondatot. Bár sokak szerint keresve sem találánk a filozófiánál életidegenebb dolgot, az antik gondolkodók e tevékenységi formát (szándékosan nem írok „tudományt”) az önformálás, önalakítás eszközének, mi több, egyfajta életmódnak tekintették. *Tekhné tu biu*, magyarul az élet művészete – ezt (is) jelentette valamikor a filozófia. (Itt nem feltétlenül „életművész” szavunkból érdemes kiindulni, bár nem is keresgélünk rossz helyen.)

A filozófia ezen arcának (újra)felfedésében olyan kitűnő tollú szerzők játszottak szerepet, mint Michel Foucault, Pierre Hadot vagy Alexander Nehamas. De vajon hová fordulhat az, akit nemcsak elméleti-történeti síkon, hanem a gyakorlat szintjén is érdekel a bölcsélet efféle útmutató szerepe? Hiszen a filozófia korábbi „életvezetési” funkcióját olyan intézményrendszerek és gyakorlatok vették át, mint a keresztény